

Πανεπιστήμιο Αιγαίου - Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων

ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Διδάσκουσα: Ελένη Γάκη

e.gaki@aegean.gr

Εαρινό Εξάμηνο

Περιεχόμενα Διάλεξης

- Δείκτες Περιφερειακών Ανισοτήτων
 - Οικονομικοί Δείκτες
 - Κοινωνικοί Δείκτες
 - Σύνθετοι Δείκτες

Οι διαφάνειες βασίζονται στο βιβλίο: Αρτελάρης Π. (2023), Περιφερειακές Ανισότητες στην Ελλάδα, Αθήνα: Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις

Δείκτες Περιφερειακών Ανισοτήτων

Περιγραφή και παρουσίαση των κυριότερων δεικτών που χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση της περιφερειακής ανάπτυξης και ανισότητας.

- ✓ οικονομικές μεταβλητές, όπως είναι οι μεταβλητές των περιφερειακών λογαριασμών (π.χ. το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν-ΑΕΠ),
- ✓ κοινωνικές μεταβλητές, όπως είναι η ανεργία, η εκπαίδευση, η υγεία κτλ.
- ✓ σύνθετοι δείκτες, οι οποίοι περιλαμβάνουν διάφορες κατηγορίες μεταβλητών (οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές κ.ά.).

Οικονομικοί Δείκτες

Οι πιο συχνά χρησιμοποιούμενοι δείκτες για τη μέτρηση της ανάπτυξης και επομένως και της ανισότητας μεταξύ περιφερειών (αλλά και χωρών).

- Ο πιο δημοφιλής (οικονομικός) δείκτης είναι το ΑΕΠ και η μεταβολή του. Το ΑΕΠ δημιουργήθηκε τη δεκαετία του 1930 ως μέσο σύγκρισης της σχετικής «δύναμης» των διαφορετικών εθνικών οικονομιών.
- Η ανάπτυξη του περιφερειακού προγραμματισμού και η δημιουργία περιφερειακών πολιτικών αρχικά σε εθνικό (από τη δεκαετία του '50 και έπειτα), και αργότερα σε ευρωπαϊκό επίπεδο (από τη δεκαετία του '80 και μετά) έδωσαν ώθηση στη χρήση ενός άλλου μεγέθους το οποίο προέρχεται από το ΑΕΠ, το Περιφερειακό ΑΕΠ.
- Το μέγεθος αυτό υπολογίζεται είτε μέσω της «διάσπασης» των δεδομένων του εθνικού ΑΕΠ ή μέσω της δημιουργίας ενός συστήματος περιφερειακών λογαριασμών.

Οικονομικοί Δείκτες

Το Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν ή περιφερειακό ΑΕΠ, είναι η συνολική αγοραία αξία της παραγωγής μιας περιφέρειας.

Είναι η αγοραία αξία όλων των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου –που είναι συνήθως ένα έτος– από παραγωγικούς συντελεστές που βρίσκονται εντός μιας περιφέρειας.

Πλεονεκτήματα:

- ευκολία στη μέτρησή του
- συνέπεια ως προς τη συχνότητα της μέτρησής του
- αξιολόγηση της επίδοσης των οικονομιών.

➔ Ασφαλής η διεξαγωγή διαχρονικών (μέσω της καταγραφής της μεταβολής του ΑΕΠ στον χρόνο) αλλά και διαστρωματικών (cross-section) (μέσω της σύγκρισης του επιπέδου του ΑΕΠ μεταξύ των οικονομιών) αναλύσεων.

Οικονομικοί Δείκτες

Τρόποι υπολογισμού του ΑΕΠ

- προσέγγιση της δαπάνης : προστίθεται το συνολικό ποσό που δαπανάται εντός της περιφέρειας για όλα τα τελικά αγαθά και τις υπηρεσίες κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης περιόδου
- προσέγγιση του εισοδήματος : προστίθενται τα εισοδήματα –μισθοί, ενοίκια, τόκοι και τα κέρδη– που λαμβάνονται από όλους τους παραγωγικούς συντελεστές της περιφέρειας κατά την παραγωγή των τελικών αγαθών και υπηρεσιών.

Οικονομικοί Δείκτες

Προσέγγιση της δαπάνης

Τέσσερις κατηγορίες δαπανών που προστίθενται είναι οι εξής:

- *Δαπάνες ιδιωτικής κατανάλωσης (C):* οι δαπάνες των νοικοκυριών για καταναλωτικά αγαθά.
- *Ακαθάριστη ιδιωτική επένδυση (I):* οι δαπάνες των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών για νέο κεφάλαιο, δηλαδή για εργοστάσια, εξοπλισμό κτλ.
- *Δημόσια κατανάλωση και ακαθάριστη επένδυση (G):* οι δαπάνες της κεντρικής κυβέρνησης και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης.
- *Οι καθαρές εξαγωγές (EXX-IM):* καθαρή δαπάνη από τις υπόλοιπες περιφέρειες δηλαδή εξαγωγές μείον εισαγωγές.

Οικονομικοί Δείκτες

Προσέγγιση του εισοδήματος

Πέντε κατηγορίες δαπανών που προστίθενται είναι οι εξής:

- *Αμοιβές εργαζομένων*: περιλαμβάνει τους μισθούς και τα ημερομίσθια που καταβάλλονται στα νοικοκυριά από τις επιχειρήσεις και από την κυβέρνηση, καθώς και διάφορες συμπληρωματικές πληρωμές, όπως εισφορές των εργοδοτών για κοινωνική ασφάλιση.
- *Εισόδημα ατομικών επιχειρήσεων*: είναι το εισόδημα των επιχειρήσεων που δεν λειτουργούν υπό καθεστώς περιορισμένης ευθύνης.
- *Εισόδημα από ενοίκια*: είναι το εισόδημα που εισπράττουν οι ιδιοκτήτες ακινήτων με τη μορφή ενοικίων.
- *Εταιρικά κέρδη*: είναι το εισόδημα των εταιρειών.
- *Τόκοι*: είναι το εισόδημα που εισπράττεται από τους ιδιώτες έπειτα από δανεισμό χρηματικών κεφαλαίων κτλ. (π.χ. τόκοι τραπεζικών καταθέσεων).

Οικονομικοί Δείκτες

Κατά κεφαλήν οικονομικά μεγέθη

Τις περισσότερες φορές τα κατά κεφαλήν οικονομικά μεγέθη είναι πιο σημαντικά από τα συνολικά οικονομικά μεγέθη.

Για παράδειγμα, για να έχουμε ένα απλό μέτρο του βιοτικού επιπέδου που απολαμβάνει ένα άτομο σε μια συγκεκριμένη περιφέρεια, θα πρέπει να εξετάζουμε το κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Το μέγεθος αυτό είναι σημαντικό γιατί λαμβάνει υπόψη του τον συνολικό πληθυσμό της κάθε περιφέρειας.

το κατά κεφαλήν περιφερειακό διαθέσιμο ή προσωπικό εισόδημα είναι περισσότερο κατάλληλο από το περιφερειακό διαθέσιμο ή προσωπικό εισόδημα.

Οικονομικοί Δείκτες

Ονομαστικά και πραγματικά οικονομικά μεγέθη

Το περιφερειακό ΑΕΠ είναι το ονομαστικό ΑΕΠ ή, όπως αλλιώς λέγεται, το ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές, που σημαίνει ότι όλα τα στοιχεία είναι αξιολογημένα στις τρέχουσες τιμές τους.

Όταν εξετάζονται οι ανισότητες μεταξύ των διαφόρων οικονομιών (χώρες, περιφέρειες κτλ.) ή η εξέλιξη του ΑΕΠ σε μια οικονομία διαχρονικά, η σημασία του ονομαστικού ΑΕΠ μειώνεται και θα πρέπει να χρησιμοποιείται το πραγματικό ΑΕΠ (ή όπως διαφορετικά αναφέρεται το ΑΕΠ σε σταθερές τιμές).

Το ΑΕΠ αυτής της μορφής λαμβάνει υπόψη τον πληθωρισμό μετρώντας το ΑΕΠ διαφορετικών ετών στις τιμές που επικρατούσαν σε ένα συγκεκριμένο έτος που ονομάζεται έτος βάσης. Η προσαρμογή του ονομαστικού ΑΕΠ στις μεταβολές των τιμών γίνεται μέσω του αποπληθωριστή του ΑΕΠ ο οποίος αποτελεί ένα μέτρο των τιμών.

Οικονομικοί Δείκτες

Μετρήσεις σε μονάδες αγοραστικής δύναμης

Σημαντικό ζήτημα όταν αναλύονται οι ανισότητες μεταξύ των διαφόρων οικονομικών ενοτήτων είναι εκείνο των συγκρίσεων των εισοδημάτων.

Πολλές φορές είναι χρήσιμο να χρησιμοποιηθεί κάποιο μέτρο που να λαμβάνει υπόψη το διαφορετικό κόστος ζωής σε κάθε οικονομία. Κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει χρησιμοποιώντας το ΑΕΠ σε μονάδες κοινής ή ισοδύναμης αγοραστικής δύναμης.

Τέτοιου είδους μετρήσεις επιτρέπουν να λαμβάνονται υπόψη οι διαφορές στις τιμές των αγαθών και των υπηρεσιών σε διάφορους τομείς της οικονομίας.

Όταν η ανάλυση αφορά σύγκριση του ΑΕΠ σε επίπεδο χωρών, η σημασία ενός τέτοιου μέτρου είναι μεγάλη επειδή και οι διαφορές του κόστους ζωής είναι συνήθως μεγάλες. Όταν όμως η ανάλυση αφορά σύγκριση σε επίπεδο περιφερειών (μιας χώρας), η σημασία ενός τέτοιου μέτρου, αν και σημαντική, είναι σαφώς μικρότερη, αφού οι διαφορές του κόστους ζωής μεταξύ των περιφερειών είναι συνήθως μικρότερες.

Οικονομικοί Δείκτες

Περιορισμοί του ΑΕΠ

Σε γενικές γραμμές, μια αύξηση του ΑΕΠ ή του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε μια οικονομία αποτελεί θετικό γεγονός, αφού υποδηλώνει μια καλή επίδοση της οικονομίας αλλά και μια (πιθανή) βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της.

Ωστόσο, αν και τις περισσότερες φορές το κατά κεφαλήν ΑΕΠ μιας οικονομίας παρουσιάζει ισχυρή θετική συσχέτιση με το επίπεδο της ευημερίας της υπάρχουν αρκετές φορές όπου η σχέση αυτή γίνεται ανίσχυρη ή δεν υφίσταται.

Αυτό συμβαίνει γιατί το ΑΕΠ παρουσιάζει αρκετές δυσκολίες και περιορισμούς ως δείκτης μέτρησης του βιοτικού επιπέδου των περιφερειών (ή χωρών) και ως εκ τούτου η αποκλειστική χρήση του ενδέχεται να καταστεί παραπλανητική.

Οικονομικοί Δείκτες

Περιορισμοί του ΑΕΠ

- Επικεντρώνεται μόνο σε νομισματικά ζητήματα και έτσι δεν ενσωματώνει πληθώρα κρίσιμων για την ευημερία παραμέτρων, όπως είναι η εκπαίδευση, η υγεία, η ποιότητα ζωής, τα κοινωνικά προβλήματα (π.χ. ανεργία, εγκληματικότητα) και τα επίπεδα περιβαλλοντικής ρύπανσης.
- Περιλαμβάνονται μόνο οι αξίες των αγαθών που παράγονται και στη συνέχεια πωλούνται στην αγορά. Αυτό οδηγεί ωστόσο σε (πιθανές) μεροληψίες αφού σε κάποιες περιοχές, κυρίως αγροτικές, ένα μεγάλο σχετικά μέρος του παραγόμενου προϊόντος ενδέχεται να μην φτάνει ποτέ στην αγορά επειδή η παραγωγή γίνεται για αυτοκατανάλωση.
- Μετρά την αξία των αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται στο εσωτερικό μιας περιφέρειας αλλά δεν μετρά τα εισοδήματα που παράγονται.

Οικονομικοί Δείκτες

Ανάπτυξη και οικονομική μεγέθυνση

Διαχωρισμός μεταξύ των όρων της οικονομικής μεγέθυνσης, της οικονομικής ανάπτυξης και της κοινωνικής ή ανθρώπινης ανάπτυξης.

- ✓ Η οικονομική μεγέθυνση ορίζεται ως η διαχρονική διεύρυνση της παραγωγής ή εναλλακτικά, ως η διαχρονική αύξηση του πραγματικού προϊόντος μιας οικονομίας. Η οικονομική μεγέθυνση μπορεί να οριστεί ως ο ρυθμός αύξησης του συνολικού ή του κατά κεφαλήν ΑΕΠ μιας περιφέρειας.
- ✓ Η οικονομική ανάπτυξη αποτελεί μια περισσότερο πολύπλευρη και ευρεία διαδικασία, αφού δεν έχει ως μοναδικό προαπαιτούμενο την αύξηση του πραγματικού προϊόντος αλλά και άλλες σημαντικές μεταβολές στη δομή της οικονομίας, στην κοινωνική δομή, στην ποιότητα των συντελεστών παραγωγής και ιδιαίτερα της εργασίας, στις συνήθειες των ατόμων και στους θεσμούς, καθώς και στον περιορισμό της ανισοκατανομής του εισοδήματος.
- ✓ Η κοινωνική ή ανθρώπινη ανάπτυξη είναι μια έννοια που συνδέεται με βελτιώσεις στους τομείς της υγείας, της εκπαίδευσης, της στέγασης κτλ. παρά με βελτιώσεις που συνδέονται άμεσα με τον οικονομικό τομέα. Με αυτή την έννοια, αυτού του είδους η ανάπτυξη εστιάζει περισσότερο στη βελτίωση της ανθρώπινης/κοινωνικής ευημερίας παρά στη βελτίωση της οικονομικής ευημερίας, αν και αναγνωρίζεται ότι η μια επηρεάζει την άλλη.

Κοινωνικοί Δείκτες

Η αναγνώριση των αδυναμιών και περιορισμών των οικονομικών δεικτών, κυρίως του ΑΕΠ, οδήγησε στην αναζήτηση εναλλακτικών/συμπληρωματικών τρόπων για την εκτίμηση του επιπέδου ανάπτυξης μιας γεωγραφικής περιοχής.

Η χρήση κοινωνικών δεικτών είναι ένας από αυτούς. Επειδή η (οικονομική) ανάπτυξη, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, είναι μια έννοια ευρεία, η μέτρησή της θα πρέπει να περιλαμβάνει όχι μόνο οικονομικούς αλλά και κοινωνικούς δείκτες.

Οι δείκτες αυτοί μετρούν όψεις της ανάπτυξης που δεν μπορούν να μετρηθούν από οικονομικούς δείκτες, όπως είναι το ΑΕΠ. Οι όψεις αυτές συνδέονται, μεταξύ άλλων, με τους τομείς της απασχόλησης, της υγείας, της παιδείας, της κατοικίας, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, της κατανομής του εισοδήματος, του περιβάλλοντος και της συμμετοχής στα κοινά.

Κοινωνικοί Δείκτες

Οι κοινωνικοί δείκτες αυτοί:

α) να απεικονίσουν καλύτερα, σε σχέση π.χ. με δείκτες εισοδήματος, πτυχές της ανάπτυξης που είναι πιο κοντά στον τελικό σκοπό της ολοκληρωμένης ζωής και

β) να αποτυπώσουν, τουλάχιστον μερικώς, κοινωνικά κόστη που συνδέονται με την αύξηση του ΑΕΠ, όπως είναι για παράδειγμα η ρύπανση του περιβάλλοντος και η εγκληματικότητα.

Βασικότερη αδυναμία μπορεί να θεωρηθεί το γεγονός ότι, σε αντίθεση με τους εθνικούς λογαριασμούς, είναι δύσκολος ο συνδυασμός τους σε έναν γενικό δείκτη, με αποτέλεσμα τη δυσκολία εξαγωγής γενικών συμπερασμάτων.

Κοινωνικοί Δείκτες

Κατηγορίες κοινωνικών δεικτών

- ✓ δείκτες που συνδέονται με το ανθρώπινο δυναμικό και την απασχόληση
- ✓ δείκτες που συνδέονται με τις κοινωνικές υποδομές
- ✓ Δημογραφικοί δείκτες

Πεδία που καλύπτουν οι κοινωνικοί δείκτες

- βιοτικό επίπεδο και κάλυψη των βασικών αναγκών,
- δημογραφική σύνθεση και γονιμότητα,
- απασχόληση,
- ισότητα,
- φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός,
- υγεία,
- εκπαίδευση,
- κοινωνική ενσωμάτωση,
- συμμετοχή στα κοινά,
- ικανοποίηση από τη ζωή,
- προσωπική ασφάλεια,
- περιβάλλον κτλ.

Κοινωνικοί Δείκτες

Μεταβλητές που χρησιμοποιούνται στους κοινωνικούς δείκτες

- Διαθέσιμο εισόδημα (ή ΑΕΠ).
- Παραγωγικότητα εργασίας (δείχνει τόσο την ευστάθεια του παραγόμενου ΑΕΠ όσο και την ανταγωνιστικότητα μιας περιφέρειας στην παγκόσμια/εθνική οικονομία).
- Ποσοστό απασχόλησης (συνήθως των ατόμων ηλικίας 20-64 ετών).
- Ποσοστό ανεργίας.
- Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας (δηλαδή άνω των 12 μηνών ανεργίας).
- Ποσοστό νέων που δεν εργάζονται, δεν εκπαιδεύονται ή δεν καταρτίζονται (not in Employment, Education, or Training-NEET).
- Δείκτης εξάρτησης ηλικιωμένων (old-age dependency ratio) (μετρά το ποσοστό του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας σε σχέση με τους ηλικιωμένους και τους συνταξιούχους και επομένως προειδοποιεί για υπεργήρανση του πληθυσμού).
- Δείκτης γήρανσης (μετρά την ισορροπία της ηλικιακής δομής της κοινωνίας).
- Ποσοστό κατόχων πτυχίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις ηλικίες 25-64.
- Πρόσβαση στην υποχρεωτική εκπαίδευση.
- Αναλογία ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο.
- Πρόσβαση σε πανεπιστήμια.
- Δαπάνες Έρευνας και Ανάπτυξης (R&D expenditures) (μετρά τον μελλοντικό προσανατολισμό της οικονομίας σε όρους επένδυσης σε E&A).
- Πρόσβαση σε νοσοκομειακή περίθαλψη.
- Προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση (Life expectancy at birth).
- Ανισότητες μεταξύ των φύλων – Έμφυλες ανισότητες (Gender inequalities).
- Στέγαση και κάλυψη βασικών αναγκών (ενέργεια, νερό).
- Κίνδυνος φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.
- Δαπάνες κοινωνικής προστασίας.
- Συμμετοχή στα κοινά και στις εκλογικές διαδικασίες.
- Εμπιστοσύνη (trust) στους θεσμούς.

Σύνθετοι Δείκτες

- Η ανάπτυξη έχει πολλές διαστάσεις
- Απαιτούνται ολιστικές προσεγγίσεις μέτρησης της ανάπτυξης
- «Διακήρυξη της Κωνσταντινούπολης» : ανάγκη μιας ευρείας διεθνούς συναίνεσης για να «πραγματοποιηθεί η μέτρηση της κοινωνικής προόδου σε κάθε χώρα, πέρα από τα συμβατικά οικονομικά μέτρα όπως το κατά κεφαλήν ΑΕΠ» (OECD 2007)
- Δημιουργήθηκε το πεδίο των σύνθετων δεικτών

Σύνθετοι Δείκτες

- Ο στόχος ενός σύνθετου δείκτη είναι η μέτρηση πολυδιάστατων εννοιών, όπως είναι η ανάπτυξη, χωρίς να υπάρχει όμως υπεραπλούστευση του φαινομένου και της μέτρησης.
- Υπό αυτή την έννοια, ένας σύνθετος δείκτης συνδυάζει πολλές πτυχές της ανάπτυξης, διευκολύνοντας τη μείωση της πολύπλευρης πραγματικότητας σε μία μόνο τιμή.
- Τα τελευταία χρόνια έχουν κατασκευαστεί και προταθεί πολυάριθμοι σύνθετοι δείκτες από διάφορα εθνικά στατιστικά ιδρύματα, μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), ομάδες προβληματισμού, ερευνητικά κέντρα και διεθνείς και υπερεθνικούς οργανισμούς (όπως ο ΟΟΣΑ, ο ΟΗΕ, η ΕΕ και το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ).

Σύνθετοι Δείκτες

Πλεονεκτήματα σύνθετων δεικτών

- ✓ πολλοί από τους (συστατικούς) δείκτες του σύνθετου δείκτη επιτυγχάνουν μια αμεσότερη μέτρηση της ανθρώπινης ευημερίας και άρα και της (ανθρώπινης) ανάπτυξης σε σύγκριση με το ΑΕΠ
- ✓ κάθε χώρα μπορεί να επιλέξει τους δικούς της δείκτες, οι οποίοι θα συνδυαστούν για τη δημιουργία ενός σύνθετου δείκτη.

Μειονεκτήματα σύνθετων δεικτών

- ✓ δεν υπάρχει ισχυρή θεωρητική βάση για τη καθοδήγηση στη φάση της δημιουργίας αυτών των δεικτών
- ✓ η επιλογή (τυχόν) συντελεστών στάθμισης στους υπό-δείκτες αποτελεί δύσκολο ζήτημα
- ✓ η ποιότητα, η αξιοπιστία και η διαθεσιμότητα των στατιστικών δεδομένων είναι μερικές μόνο από τις προκλήσεις που συνδέονται με την κατασκευή σύνθετων δεικτών

Σύνθετοι Δείκτες

Σημαντικότεροι δείκτες

- Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (Human Development Index – HDI) (UN 1990)
- Δείκτης Περιβαλλοντικής Αειφορίας (Environmental Sustainability Index – ESI) (Esty κ.ά. 2005)
- Δείκτης Περιβαλλοντικής Επίδοσης (Environmental Performance Index – EPI) (Esty κ.ά. 2008)
- Δείκτης Οικονομικής Ευημερίας (Index of Economic Well-Being - IEWB) (Osberg και Sharpe 2001)
- Δείκτης «Χαρούμενος Πλανήτης» (“Happy Planet” Index) (NEF 2009)
- Δείκτης Παγκοσμιοποίησης (Globalization Index) (KOF 2011)

Σύνθετοι Δείκτες

Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (Human Development Index – HDI) (UN 1990)

- ✓ είναι μια από τις παλαιότερες και πιο σημαντικές προσπάθειες για να ξεπεραστούν οι περιορισμοί τους οποίους θέτει η χρήση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ ως δείκτη ανάπτυξης
- ✓ ο ΔΑΑ λειτουργεί ως σημείο αναφοράς τόσο για την κοινωνική όσο και για την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας
- ✓ αποτελεί ένα εναλλακτικό μέτρο της οικονομικής ευημερίας των χωρών, το οποίο δεν βρίσκεται απαραίτητα σε συμφωνία με το σύνηθες μέτρο, δηλαδή με το επίπεδο του κατά κεφαλήν εισοδήματος.

Σύνθετοι Δείκτες

Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (Human Development Index – HDI) (UN 1990)

- ✓ είναι μια από τις παλαιότερες και πιο σημαντικές προσπάθειες για να ξεπεραστούν οι περιορισμοί τους οποίους θέτει η χρήση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ ως δείκτη ανάπτυξης
- ✓ ο ΔΑΑ λειτουργεί ως σημείο αναφοράς τόσο για την κοινωνική όσο και για την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας
- ✓ αποτελεί ένα εναλλακτικό μέτρο της οικονομικής ευημερίας των χωρών, το οποίο δεν βρίσκεται απαραίτητα σε συμφωνία με το σύνηθες μέτρο, δηλαδή με το επίπεδο του κατά κεφαλήν εισοδήματος
- ✓ βασίζεται στην προσέγγιση των ικανοτήτων ή δυνατοτήτων (capability approach) που αναπτύχθηκε από τον Amartya Sen τη δεκαετία 1980, προκειμένου να τονιστούν οι ανθρώπινες δυνατότητες και να επισημανθεί το γεγονός ότι η οικονομική μεγέθυνση δεν θα πρέπει να αποτελεί το τελικό κριτήριο αξιολόγησης της αναπτυξιακής πορείας μιας περιοχής

Σύνθετοι Δείκτες

Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (Human Development Index – HDI) (UN 1990)

- ✓ Βασικό σημείο της (θεωρητικής) ανάλυσης του Sen είναι ότι το εισόδημα και οι πόροι δεν αποτελούν έναν επαρκή και ικανοποιητικό δείκτη ευημερίας διότι μετρούν τα μέσα και όχι το αποτέλεσμα
- ✓ οι πόροι (ΑΕΠ ή εισόδημα) έχουν αξία μόνο στο ότι διευκολύνουν τη ζωή του ανθρώπου και συνεπώς έχουν σχετική παρά απόλυτη αξία

Βασική αρχή δείκτη: αντικειμενικός σκοπός της ανάπτυξης είναι να δημιουργεί ένα περιβάλλον που οδηγεί στην ανθρώπινη ανάπτυξη, δηλαδή ένα περιβάλλον που δίνει την ικανότητα στους ανθρώπους να απολαμβάνουν μακρόβια, υγιή και δημιουργική ζωή. Κάτι τέτοιο, φυσικά, δεν εξαρτάται μόνο από το εισόδημα, αλλά και από διάφορους άλλους κοινωνικούς δείκτες, όπως είναι η προσδοκώμενη διάρκεια ζωής ή η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών εκπαίδευσης και υγείας.

Σύνθετοι Δείκτες

Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (Human Development Index – HDI) (UN 1990)

Ο ΔΑΑ βασίζεται στα εξής τρία στοιχεία:

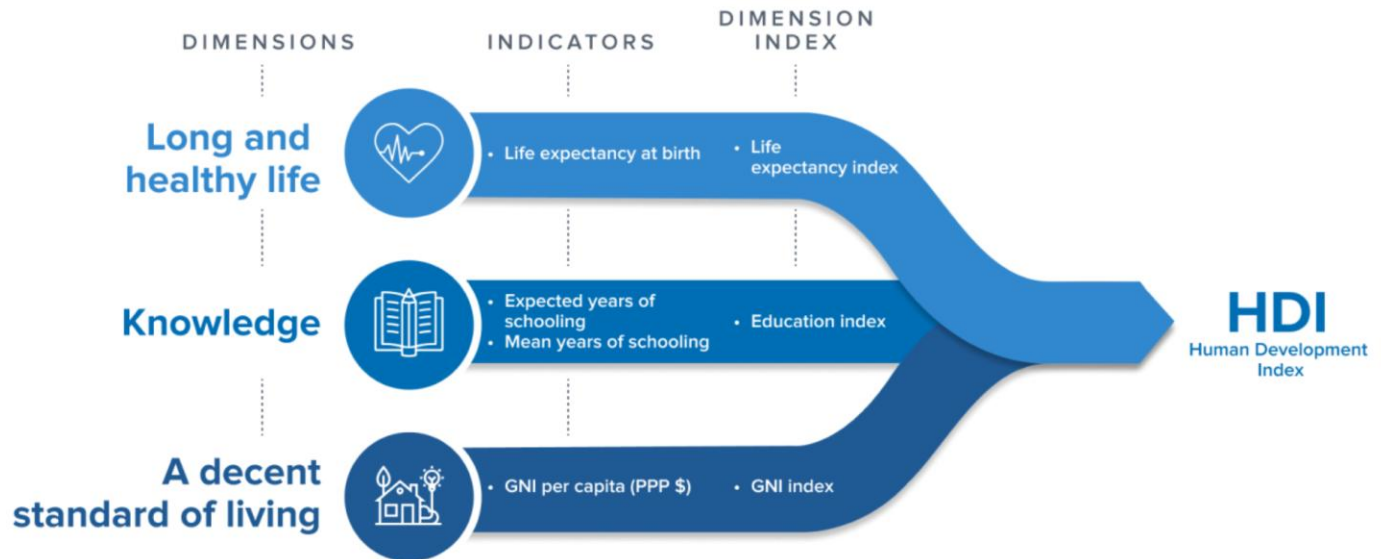
- Τη μακρά και υγιή ζωή, μετρούμενη με την αναμενόμενη διάρκεια ζωής ενός ατόμου κατά τη γέννησή του (προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση).
- Τη γνώση, μετρούμενη από τον μέσο όρο και τα αναμενόμενα έτη σχολικής εκπαίδευσης.
- Το βιοτικό επίπεδο, μετρούμενο με το πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ εκφρασμένο σε δολάρια ισοδύναμης αγοραστικής δύναμης.

Ο (γεωμετρικός) μέσος όρος από τους κανονικοποιημένους υποδείκτες των τριών συνιστωσών του δείκτη μάς δίνει τον συνολικό δείκτη.

Οι τιμές που λαμβάνει ο ΔΑΑ είναι μεταξύ 0 και 1. Όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο της ανάπτυξης μιας περιοχής τόσο υψηλότερος θα είναι και ο δείκτης.

Σύνθετοι Δείκτες

HDI Dimensions and Indicators

Σύνθετοι Δείκτες

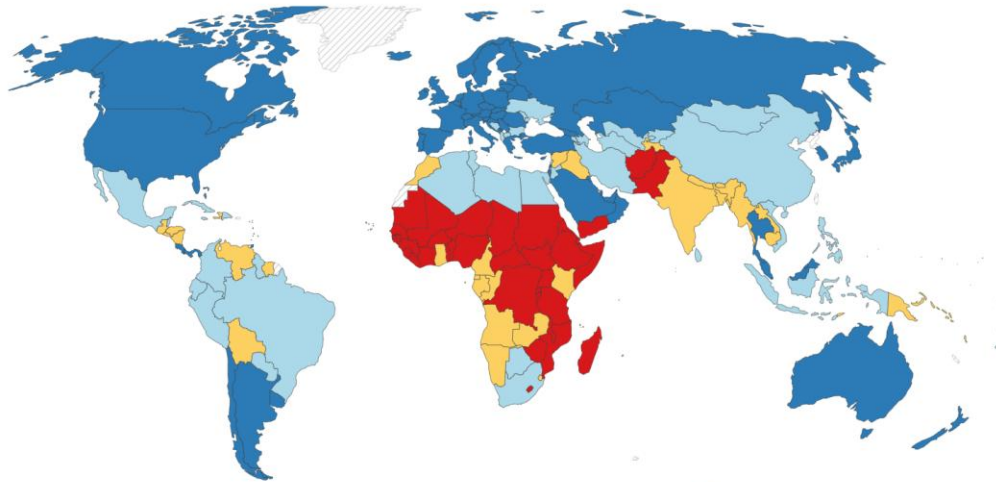
Human Development Index groups, 2022

Our World
in Data

The Human Development Index (HDI) is a summary measure of key dimensions of human development: a long and healthy life, a good education, and a decent standard of living. The groups below define different levels of human development depending on the HDI values.

Table Map

World

No data Low Medium High Very high

Play time-lapse 1990

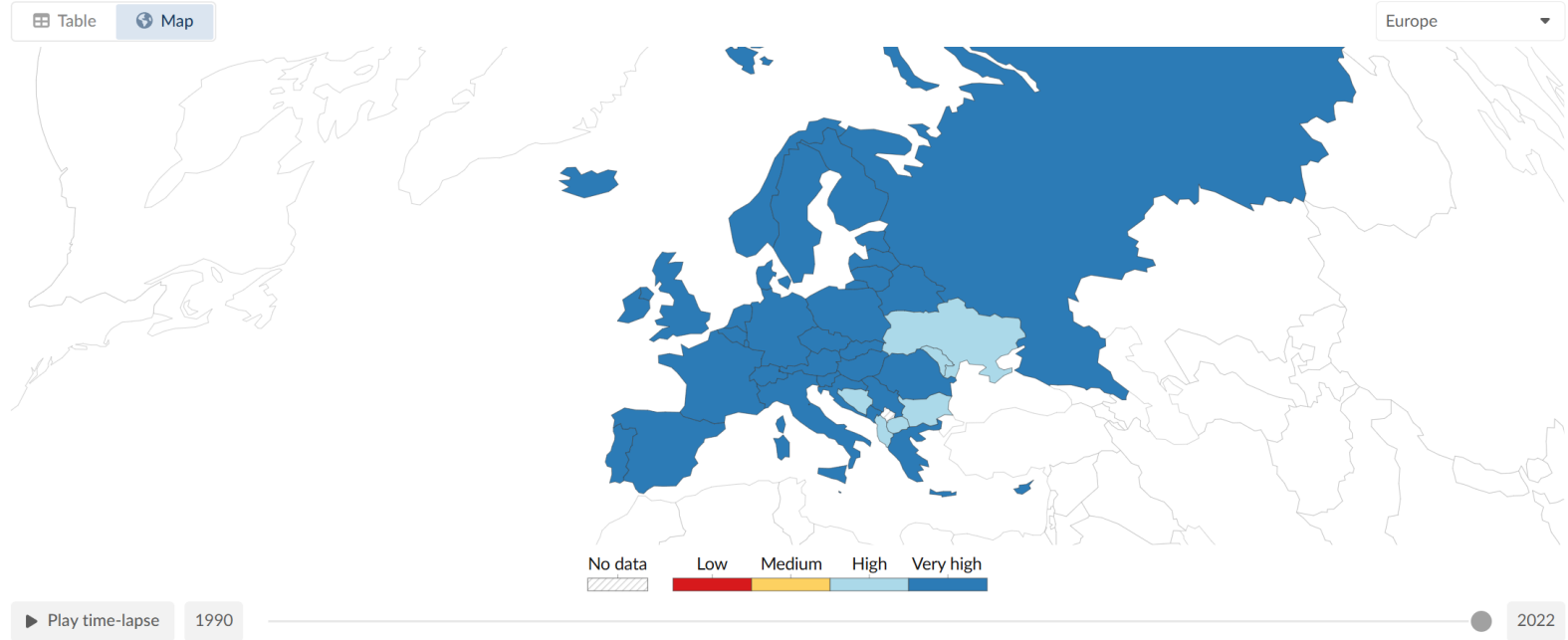
2022

Σύνθετοι Δείκτες

Human Development Index groups, 2022

Our World in Data

The Human Development Index (HDI) is a summary measure of key dimensions of human development: a long and healthy life, a good education, and a decent standard of living. The groups below define different levels of human development depending on the HDI values.

Σύνθετοι Δείκτες

HDI value (2022)

0.893

Human development classification

Very High

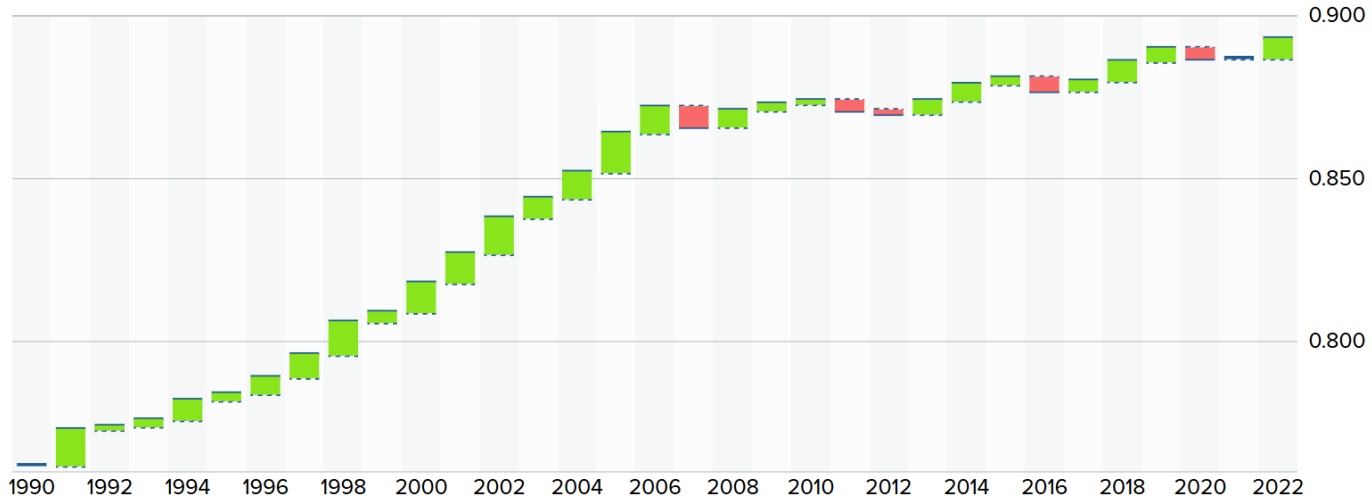
Developing region

—

Trends in Greece's HDI 1990 – 2022

— Current year - - - Previous year ▲ Increase ▼ Decrease

Σύνθετοι Δείκτες

Δείκτης Καλύτερης Ζωής (Better Life Index – BLI) (ΟΟΣΑ 2011)

- Δημοσιεύτηκε από τον ΟΟΣΑ για πρώτη φορά το 2011.
- Μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη σύγκριση της ποιότητας ζωής σε 38 χώρες-μέλη του Οργανισμού (και 4 χώρες εταίρους) για ένα μεγάλο σύνολο δεικτών που συνδέονται με 11 τομείς.
- Η θεωρητική βάση του δείκτη ενσωματώνει τόσο την προσέγγιση των ικανοτήτων του Sen όσο και τις πιο πρόσφατες θεωρητικές συζητήσεις

Σύνθετοι Δείκτες

Δείκτης Καλύτερης Ζωής (Better Life Index – BLI) (ΟΟΣΑ 2011)

- Ο ΟΟΣΑ διακρίνει την ευημερία σε δύο βασικούς τομείς :
 - α) οι υλικές συνθήκες διαβίωσης (material living conditions) και
 - β) η ποιότητα ζωής (quality of life).
- Οι δύο αυτοί κύριοι τομείς αναλύονται περαιτέρω σε 11 διαστάσεις, οι οποίες θεωρούνται καθολικές (universal), με την έννοια ότι είναι σχετικές για όλες τις χώρες σε παγκόσμιο επίπεδο (ανεξάρτητα δηλαδή από το επίπεδο κοινωνικοοικονομικής και ανθρώπινης ανάπτυξής τους).
- Ο δείκτης εστιάζει στις πτυχές που έχουν τη μεγαλύτερη σημασία για τους ανθρώπους και διαμορφώνουν τη ζωή τους

Σύνθετοι Δείκτες

Δείκτης Καλύτερης Ζωής (Better Life Index – BLI) (ΟΟΣΑ 2011)

Διαστάσεις του Δείκτη

1. Εισόδημα και πλούτος (*Income and wealth*)

Με τον τρόπο αυτό μετρώνται οι οικονομικοί πόροι τους οποίους οι άνθρωποι μπορούν να χρησιμοποιήσουν σήμερα ή στο μέλλον για να ικανοποιήσουν διάφορες ανάγκες και επιθυμίες τους και οι οποίοι τους προστατεύουν από την ευπάθεια και τους διάφορους κινδύνους.

2. Εργασία και αποδοχές (*Jobs and earnings*)

Η διαθεσιμότητα των θέσεων εργασίας και η ποιότητά τους σχετίζονται με την ευημερία, όχι μόνο επειδή αποτελούν μια πηγή εισοδήματος, αλλά και επειδή μια θέση εργασίας δίνει στους ανθρώπους την ευκαιρία να εκπληρώσουν τις φιλοδοξίες τους, να αναπτύξουν δεξιότητες και ικανότητες, να επεκτείνουν τα κοινωνικά τους δίκτυα κτλ.

3. Στέγαση (*Housing*)

Η πρόσβαση στη στέγαση και η ποιότητά της είναι καθοριστικοί παράγοντες για τις υλικές συνθήκες διαβίωσης για όλα τα μέλη του νοικοκυριού, καθώς και για την πρόσβαση σε θέσεις εργασίας.

4. Υγεία (*Health*)

Η σωματική και ψυχική υγεία είναι σημαντική από μόνη της αλλά και για την εκτέλεση μιας σειράς προσωπικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την ευημερία.

Σύνθετοι Δείκτες

Δείκτης Καλύτερης Ζωής (Better Life Index – BLI) (ΟΟΣΑ 2011)

Διαστάσεις του Δείκτη

5. Εκπαίδευση (*Education*)

Η εκπαίδευση μπορεί να θεωρηθεί ως βασική ανάγκη και φιλοδοξία των ανθρώπων, αλλά και ως καθοριστικός παράγοντας για την επίτευξη πολλών άλλων οικονομικών και μη οικονομικών αποτελεσμάτων που συνδέονται με την ευημερία.

6. Ισορροπία οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής (*Work–life balance*)

Η διάσταση αυτή είναι σημαντική για την ευημερία όσων δίνουν αξία τόσο στην εργασία όσο και στην οικογένεια. Γενικότερα, ο χρόνος που αφιερώνεται σε ζητήματα προσωπικής φροντίδας (*personal care*) και σε μη εργασιακές δραστηριότητες βοηθά τα άτομα να παραμείνουν υγιή και παραγωγικά.

7. Συμμετοχή των πολιτών στα κοινά (*Civic engagement*)

Η διάσταση αυτή έχει σημασία για την ευημερία, καθώς η ύπαρξη «πολιτικής φωνής» στην κοινωνία επιτρέπει στους ανθρώπους να έχουν λόγο στις πολιτικές αποφάσεις και να συμβάλλουν σε συζητήσεις που διαμορφώνουν την ευημερία όλων.

Σύνθετοι Δείκτες

Δείκτης Καλύτερης Ζωής (Better Life Index – BLI) (ΟΟΣΑ 2011)

Διαστάσεις του Δείκτη

8. Κοινωνικές σχέσεις (*Social connections*)

Οι κοινωνικές σχέσεις και συνδέσεις είναι πολύ σημαντικές καθώς πολλές από τις πιο ευχάριστες δραστηριότητες συνήθως πραγματοποιούνται με άλλους ανθρώπους. Παράλληλα, μπορούν να είναι καθοριστικής σημασίας για την επίτευξη ορισμένων άλλων σημαντικών στόχων, όπως η εύρεση εργασίας, η υποστήριξη σε περίπτωση ανάγκης κτλ.

9. Περιβαλλοντικές συνθήκες (*Environmental conditions*)

Το φυσικό περιβάλλον έχει μια σημαντική αξία από μόνο του, αλλά η ποιότητά του έχει επίσης σημασία για την υγεία των ανθρώπων και την ικανότητά τους να κάνουν μια σειρά από σημαντικές δραστηριότητες.

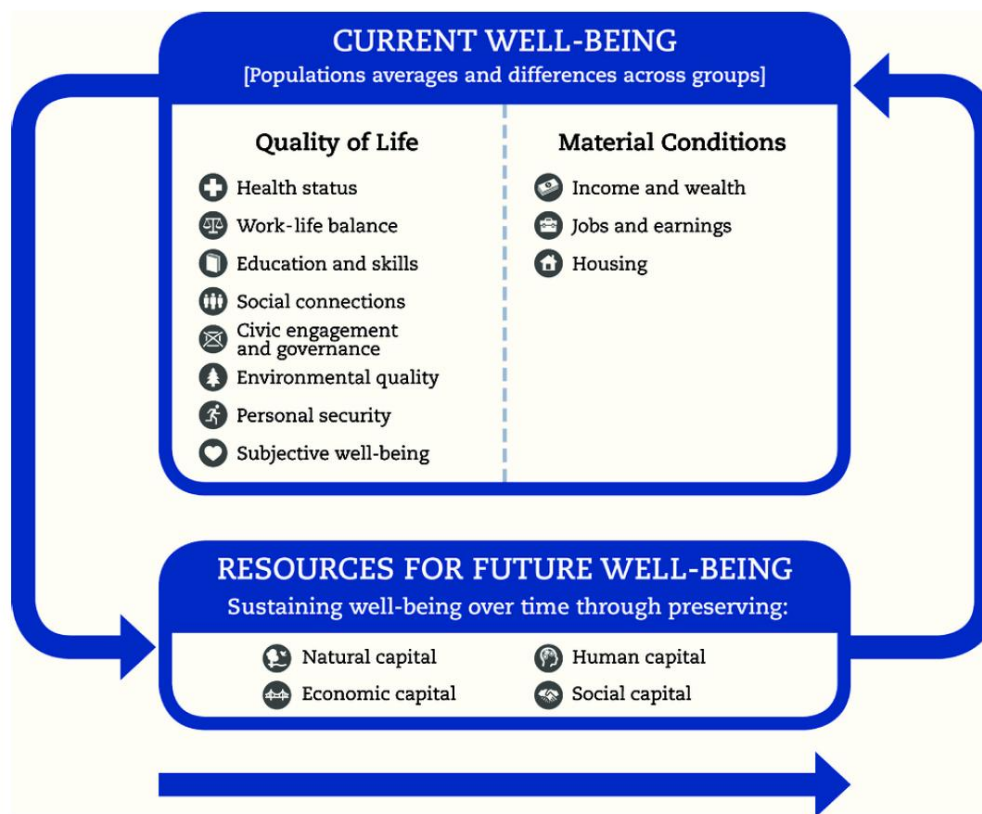
10. Προσωπική ασφάλεια (*Personal security*)

Για παρόμοιους λόγους με το παραπάνω, η ζωή σε ένα ασφαλές περιβάλλον –δηλαδή, όπου οι κίνδυνοι ληστείας ή επίθεσης είναι μικροί– είναι σημαντική για την εκτέλεση πολλών τύπων δραστηριοτήτων που δημιουργούν ευημερία.

11. Υποκειμενική ευημερία (*Subjective well-being*)

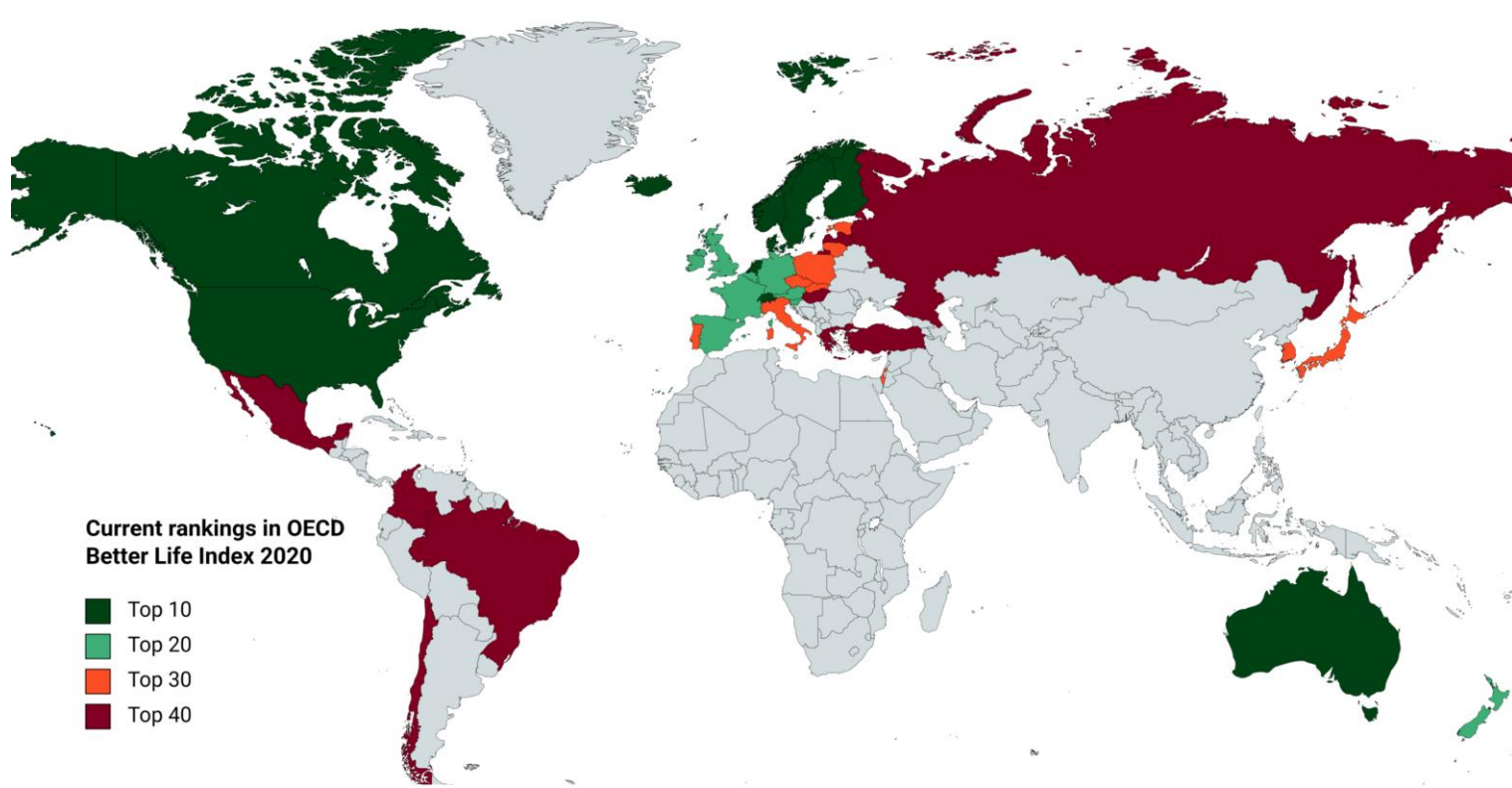
Εκτός από τους αντικειμενικούς καθοριστικούς παράγοντες των συνθηκών διαβίωσης και της ποιότητας ζωής, είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη πώς νιώθουν οι άνθρωποι όσον αφορά την ικανοποίηση και τα συναισθήματά τους από τη ζωή.

Σύνθετοι Δείκτες

Σχήμα 3.1 Το εννοιολογικό πλαίσιο του ΟΟΣΑ για την ευημερία
Πηγή: OECD (2015).

Σύνθετοι Δείκτες

Σύνθετοι Δείκτες

Overall Rank [▲] [11]	Country [◊]	Housing [◊]	Income [◊]	Jobs [◊]	Community [◊]	Education [◊]	Environment [◊]	Civic engagement [◊]	Health [◊]	Life Satisfaction [◊]	Safety [◊]	Work-Life Balance [◊]
1	Norway											
2	Australia											
3	Iceland											
4	Canada											
5	Denmark											
6	Switzerland											
7	Finland											
8	Netherlands											
9	Sweden											
10	United States											
36	Greece											

Σύνθετοι Δείκτες

Δείκτης Κοινωνικής Προόδου (Social Progress Index)

- Ολιστικός τρόπος μέτρησης της προόδου των κοινωνιών
- Συμπληρώνει, και δεν να αντικαθιστά, οικονομικούς δείκτες όπως το ΑΕΠ, και αυτός είναι άλλωστε ο λόγος που δεν τους περιλαμβάνει.
- Χρησιμοποιεί 12 διαστάσεις και 55 μεταβλητές που συγκεντρώνονται σε τρεις ευρύτερες κατηγορίες :
 1. Βασικές ανθρώπινες ανάγκες (Basic human needs)
 2. Τα θεμέλια της ευημερίας (Foundations of wellbeing)
 3. Ευκαιρίες (Opportunity).

Σύνθετοι Δείκτες

Δείκτης Κοινωνικής Προόδου (Social Progress Index)

Βασικοί στόχοι του δείκτη :

- Η συμβολή στη συζήτηση «πέρα από το ΑΕΠ», προτείνοντας μια μέτρηση με κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς δείκτες που θα συμπληρώνει το ΑΕΠ αντί να το αντικαθιστά.
- Η προσφορά βοήθειας στις περιφέρειες της ΕΕ να προσδιορίσουν «ομόλογές» τους περιφέρειες σε οποιοδήποτε επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης, από τις οποίες θα μπορούσαν να διδαχθούν και, κατά περίπτωση, να δώσουν προτεραιότητα στα ζητήματα που θέλουν να αντιμετωπίσουν με το πρόγραμμα πολιτικής συνοχής τους.
- Η λειτουργία του ως μιας βάσης ανταλλαγής απόψεων για τις υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προκειμένου αυτές να αξιολογούν κατά πόσο τα προγράμματα των διαφόρων προγραμματικών περιόδων αντιμετωπίζουν τα σωστά ζητήματα με τον σωστό τρόπο.

Σύνθετοι Δείκτες

Δείκτης Κοινωνικής Προόδου (Social Progress Index)

Διαστάσεις του Δείκτη

Κατηγορία 1: Βασικές ανθρώπινες ανάγκες

- Διατροφή και βασική ιατρική περίθαλψη
- Νερό και αποχέτευση
- Στέγαση
- Προσωπική ασφάλεια

Κατηγορία 2: Τα θεμέλια της ευημερίας

- Πρόσβαση στη βασική γνώση
- Πρόσβαση σε πληροφορίες και επικοινωνίες
- Υγεία και ευεξία
- Περιβαλλοντική βιωσιμότητα/ποιότητα

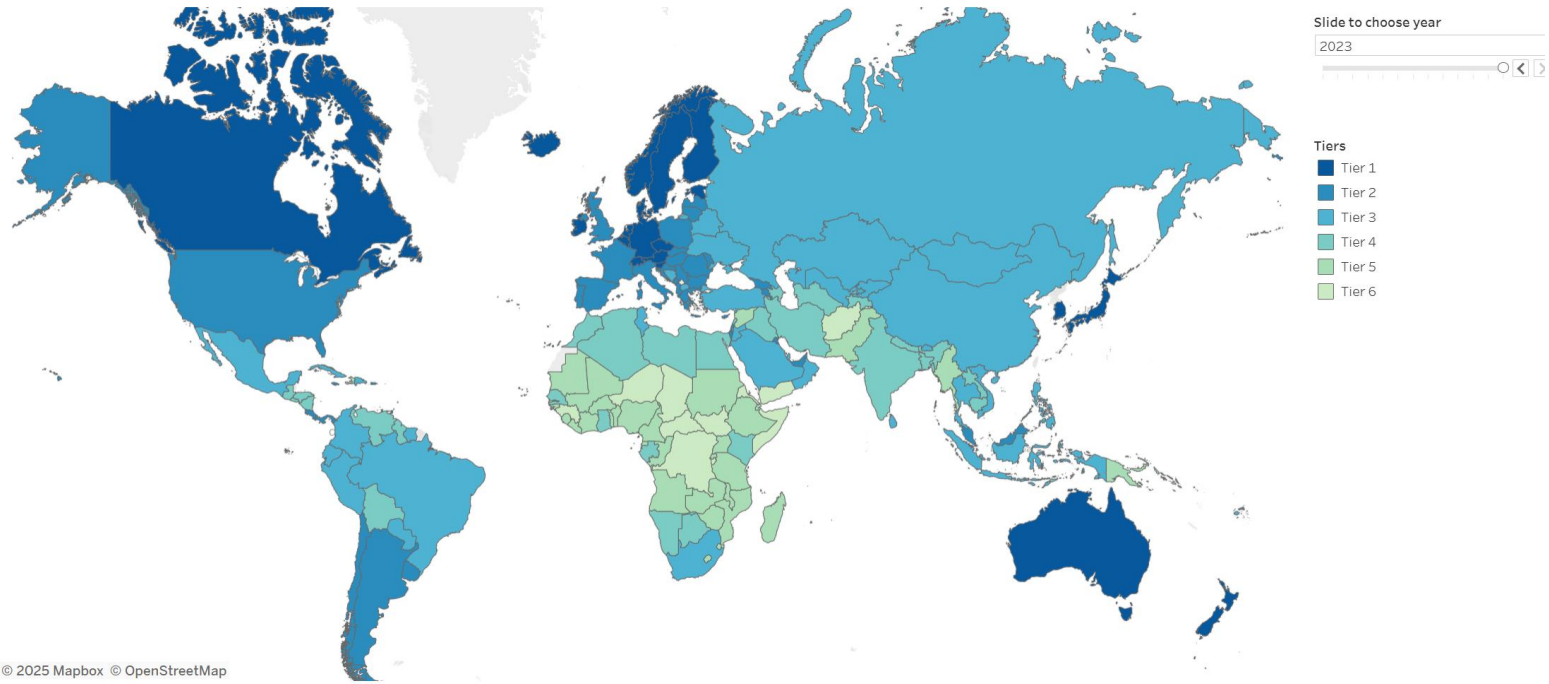
Κατηγορία 3: Ευκαιρίες

- Προσωπικά δικαιώματα
- Προσωπική ελευθερία και επιλογή
- Ανοχή και ένταξη
- Πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

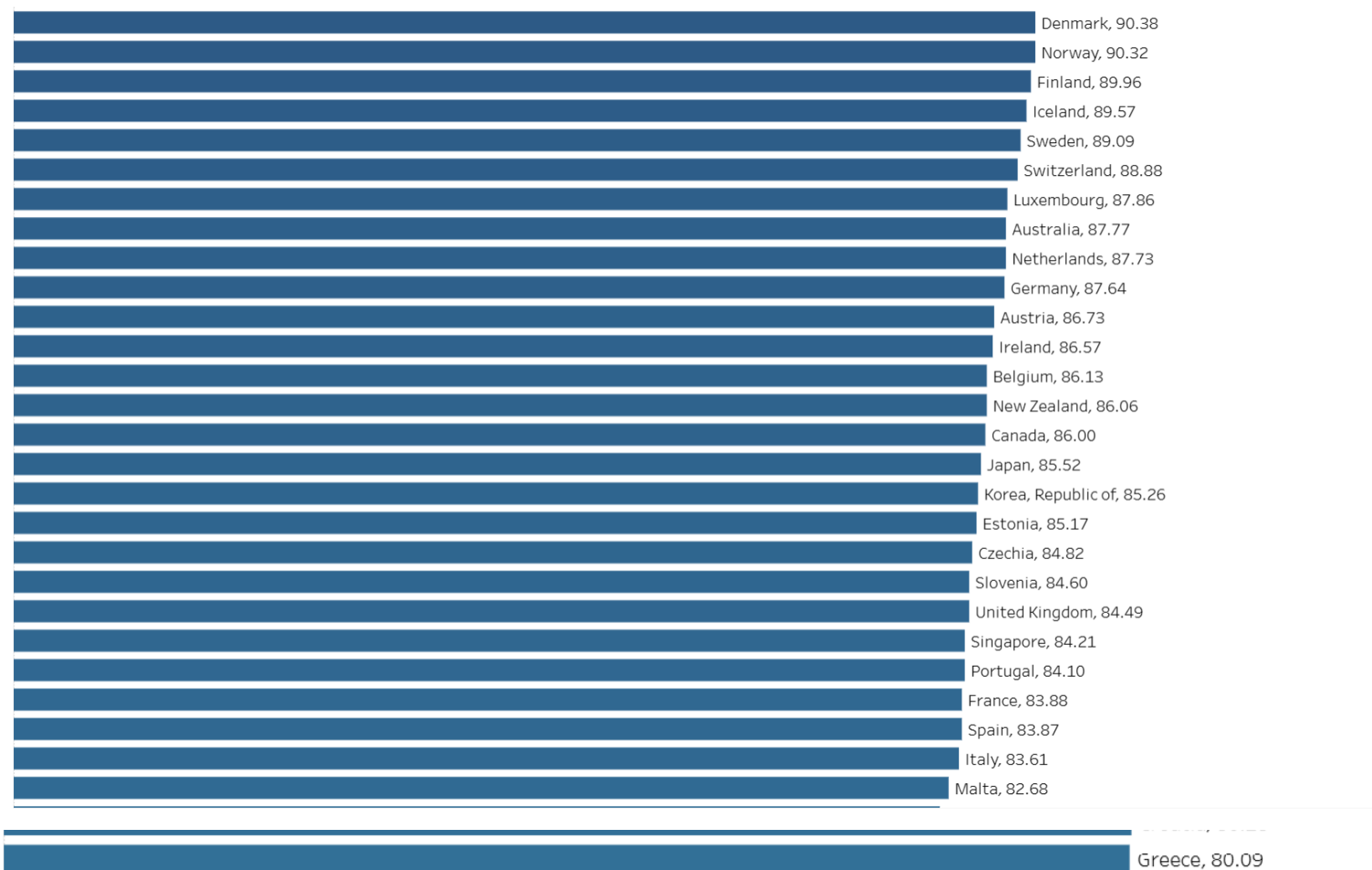
Ο συνολικός δείκτης, όπως και οι υπό-δείκτες/μεταβλητές που τον απαρτίζουν, λαμβάνουν τιμές στην κλίμακα 0-100. Το μηδέν αντιστοιχεί στην περιφέρεια με το χαμηλότερο επίπεδο κοινωνικής προόδου και το 100 αντιστοιχεί στην περιφέρεια με το υψηλότερο

Σύνθετοι Δείκτες

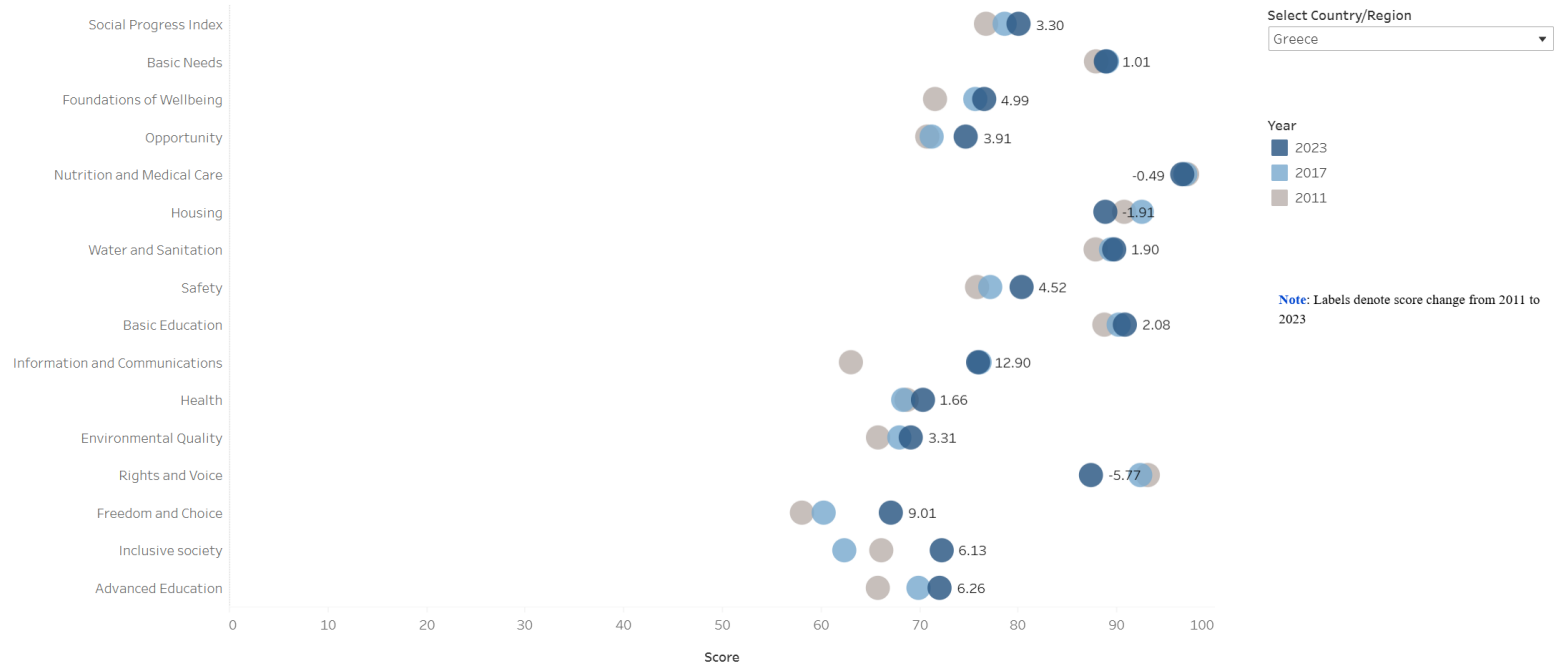
< their 32,000 neighborhoods Introduction | Map of Social Pogrress Index tiers | Country performance over time | Rank change vs. 2011 | Social progress over time

Σύνθετοι Δείκτες

Σύνθετοι Δείκτες

Select Country/Region
Greece

Year
2023
2017
2011

Note: Labels denote score change from 2011 to 2023

Ας δοκιμάσουμε να βρούμε τιμές για τους διάφορους δείκτες...